

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Zemánka a soudců Josefa Fialy a Radovana Suchánka (soudce zpravodaje) o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti **Rybářství Třeboň Hld. a. s.**, sídlem Rybářská 801, Třeboň, zastoupené JUDr. Michaelou Šerou, advokátkou, sídlem Revoluční 1003/3, Praha 1 – Staré Město, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2018 č. j. 28 Cdo 5762/2017-466, rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 5. června 2017 č. j. 7 Co 87/2017-390 a rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. září 2016 č. j. 34 C 422/2015-301, a s ní spojeném návrhu na zrušení § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), za účasti **Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Českých Budějovicích**, jako účastníků řízení, a 1) evidované právnické osoby **Římskokatolická farnost – prelatura Český Krumlov**, sídlem Horní 156, Český Krumlov, zastoupené JUDr. Jakubem Křížem, Ph.D., advokátem, sídlem Týnská 633/12, Praha 1 – Staré Město, 2) **České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových**, sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, Praha 2 – Nové Město, 3) obchodní společnosti **ODEON a. s.**, sídlem Josefská 425/25, Brno, a 4) obchodní společnosti **JIVIS a. s.**, sídlem 9. května 678/20, Tábor, obou zastoupených JUDr. Ing. Janem Zrzaveckým, Ph.D., advokátem, sídlem Vodičkova 710/31, Praha 1 – Nové Město, jako vedlejších účastnic řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2018 č. j. 28 Cdo 5762/2017-466, rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 5. června 2017 č. j. 7 Co 87/2017-390 a rozsudkem Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. září 2016 č. j. 34 C 422/2015-301 byla porušena práva stěžovatelky na ochranu vlastnictví a na soudní ochranu, zaručená v čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. května 2018 č. j. 28 Cdo 5762/2017-466, rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 5. června 2017 č. j. 7 Co 87/2017-390 a rozsudek Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 26. září 2016 č. j. 34 C 422/2015-301 se ruší.

III. Návrh na zrušení § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi), se odmítá.

Odůvodnění:

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) ze dne 8. 8. 2018, doplněné podáním ze dne 26. 3. 2019, se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, a to pro porušení čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě (dále jen „Protokol“).

2. Stěžovatelka dále v ústavní stížnosti podle § 64 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 74 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), navrhuje, aby Ústavní soud zrušil § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 Sb., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi a o změně některých zákonů (zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi) [dále jen „zákon o majetkovém vyrovnání“]. Dále stěžovatelka v ústavní stížnosti, doplněné podáním ze dne 1. 10. 2018, navrhla, aby Ústavní soud podle § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu odložil vykonatelnost v záhlaví uvedeného rozsudku krajského soudu do doby rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti; Ústavní soud tomuto návrhu vyhověl, když usnesením ze dne 7. 2. 2019 sp. zn. III. ÚS 2707/18 vykonatelnost rozsudku krajského soudu odložil do přijetí rozhodnutí o ústavní stížnosti.

3. Pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Okresního soudu v Českých Budějovicích (dále jen „okresní soud“) pod sp. zn. 34 C 422/2015. Z něj zjistil, že se vedlejší účastnice 1) v řízeních před obecnými soudy žalobou podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání domáhala určení vlastnického práva státu k pozemkům specifikovaným v I. výroku napadeného rozsudku okresního soudu – rybníkům označovaným jako Nový u Petrovic, Cikán, Slepčnick, Smrk, Herdovský a Vlachnovský (dále jen „nemovitosti“). Podstatou žalobních tvrzení bylo, že nemovitosti, jako původní majetek církví, přešly při privatizaci státního podniku Státní rybářství Třeboň (dále jen „státní podnik“) na právní předchůdkyni stěžovatelky, obchodní společnost Rybářství Třeboň, a. s., vzniklou dne 1. 5. 1992 (dále jen „právní předchůdkyně stěžovatelky“), v rozporu s § 3 odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění do 31. 12. 2012 (dále jen „zákon č. 92/1991 Sb.“). Podle tohoto ustanovení nebyl předmětem tohoto zákona majetek, který na stát přešel po 25. 2. 1948 z vlastnictví církví, řádů a kongregací a náboženských společností (dále jen „blokační ustanovení“). Obrana stěžovatelky a vedlejší účastnice 2) spočívala zejména v tvrzení, že nemovitosti přešly na stát před rozhodným obdobím podle § 1 zákona o majetkovém vyrovnání, vymezeným od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990 (dále jen „rozhodné období“), a blokačnímu ustanovení nepodléhají. Podle stěžovatelky nebylo z pozemkových knih zřejmé, zda dotčené nemovitosti nepřešly na stát již při první pozemkové reformě nebo

před rokem 1948 postupem podle dekretů presidenta republiky. I kdyby tento názor nebyl správný, nabyla stěžovatelka vlastnické právo k nemovitostem vydržením.

4. Okresní soud určil v záhlaví označeným rozsudkem, že vlastníkem nemovitostí je vedlejší účastnice 2). Dospěl k závěru, že nemovitosti byly předmětem revize první pozemkové reformy podle zákona č. 142/1947 Sb. Z listinných důkazů okresní soud zjistil, že rozhodnutím Ministerstva zemědělství ze dne 19. 3. 1948 bylo zrušeno rozhodnutí Státního pozemkového úřadu z roku 1924, o propuštění nemovitostí ze záboru v první pozemkové reformě. Ze zápisu ze dne 2. 10. 1948 zjistil, že nemovitosti stát téhož dne převzal. Před účinností zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, nebyl k nabytí vlastnického práva nutný zápis do pozemkových knih. Vlastnické právo státu bylo zapsáno v druhé polovině padesátých let. Okresní soud dospěl k závěru, že k přechodu nemovitostí nemohlo dojít přede dnem 25. 2. 1948. Nemovitosti podléhaly blokačnímu ustanovení a jejich přechod na stát byl podle konstantní judikatury absolutně neplatný. K vydržení nemovitostí podle okresního soudu dojít nemohlo, a to pro absenci dobré víry stěžovatelky v oprávněnou držbu nemovitostí. Okresní soud dobrou víru stěžovatelky vyloučil pro personální propojení vedení státního podniku a právní předchůdkyně stěžovatelky. Při privatizaci státního podniku sehrál klíčovou úlohu Ing. Jan Hůda, který vystupoval v trojím postavení. Ing. Jan Hůda se nejdříve z pozice ředitele státního podniku podílel na přípravě privatizačního projektu. Dále byl pověřeným zástupcem Fondu národního majetku České republiky, který vložil majetek státního podniku do základního jmění právní předchůdkyně stěžovatelky. Nakonec jako člen představenstva zastupoval nově vzniklou právní předchůdkyni stěžovatelky, přijímající majetek privatizovaného podniku. Privatizační projekt i v roce 1995 uveřejněný kontrolní závěr Nejvyššího kontrolního úřadu (dále jen „NKÚ“) týkající se privatizace měly obsahovat informace, že předmětem privatizace byl též „*původní církevní majetek*“. Kvůli obsahu projektu a nutnosti objektivního hodnocení dobré víry stěžovatelky, personálně propojené s vedením privatizovaného podniku i Fondu národního majetku České republiky, měla mít stěžovatelka podle okresního soudu natolik silné indicie, že předmětem privatizace byl bývalý majetek církve podléhající blokačnímu ustanovení, že nemohla být dobrověrnou držitelkou privatizovaného majetku, a vlastnické právo k němu tak nemohla vydržet.

5. K odvolání stěžovatelky Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) v záhlaví uvedeným rozsudkem potvrdil rozsudek okresního soudu. Do řízení vstoupily vedlejší účastnice 3) a 4), podle kterých se měl okresní soud blíže zabývat předpoklady pro vydání nemovitostí vedlejší účastnici 2). Neměla by nastat situace, že nemovitosti následně nebudou vedlejší účastnici 1) vydány. Dále nebylo okresním soudem postaveno najisto, jak nemovitosti přešly na stát, a kontrolní zpráva NKÚ se netýkala nemovitostí, jež byly předmětem řízení. Podle stěžovatelky bylo smyslem žaloby docílit vydání nemovitostí státem církví, kteroužto naturální restituci nelze oddělit od smyslu finanční náhrady oprávněných subjektů podle § 15 zákona o majetkovém vyrovnání. Krajský soud se ztotožnil s okresním soudem co do skutkových zjištění i závěru, že nemovitosti přešly na stát v rozhodném období, a spadají tak pod režim blokačního ustanovení. Ohledně oprávněné držby nemovitostí se podle krajského soudu dobrá víra právní předchůdkyně stěžovatelky jako právnické osoby odvíjela od vědomosti jejího (kolektivního) statutárního orgánu, na níž se s výjimkami usuzuje podle vědomosti většiny jeho členů. Pro personální propojenost vedoucích osob privatizovaného podniku a právní předchůdkyně stěžovatelky a pro kontrolní závěr NKÚ krajský soud shledal splnění podmínek pro uplatnění výjimky z tohoto pravidla hodnocení dobré víry kolektivního statutárního orgánu. Objektivní možnost klíčových osob privatizace, zejména Ing. Jana Hůdy (dále jen „dotčené osoby“), seznat, že nemovitosti byly původním církevním majetkem, vyloučila dobrou víru stěžovatelky.

6. Dovolání stěžovatelky bylo napadeným usnesením Nejvyššího soudu odmítnuto pro nepřípustnost. Nejvyšší soud uvedl, že v řízení dle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání je zásadní otázkou, zda nemovitosti byly na třetí osobu převedeny nebo přešly v souladu se zákonem. Nejvyšší soud také dospěl k závěru, že úvahy o absenci dobré víry právní předchůdkyně stěžovatelky (resp. osoby za ni jednající) nejsou zjevně nepřiměřené a jim odpovídající závěr krajského soudu je souladný s judikaturou dovolacího soudu. Rozhodnutí krajského soudu nezávisí na naplnění podmínek podle § 7 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání ani na otázce efektivního uplatnění námitky vydržení. Zbytek námitek směřoval do roviny skutkové. Výjimečné prolomení blokačních ustanovení je podmíněno přítomností okolností „*vsutku mimořádné povahy*“ (k čemuž Nejvyšší soud poukázal na rozhodnutí svá i Ústavního soudu), které v posuzované věci nebyly shledány.

II. Argumentace stěžovatelky

7. V ústavní stížnosti stěžovatelka namítá, že obecné soudy nepřípustně absolutizovaly přednost restitučních nároků. Při kolizi dvou základních lidských práv měly použít test přiměřenosti. Stěžovatelka při jí provedeném testu proporcionality uvedla, že napadená rozhodnutí neobstojí v kritériu potřebnosti; stejného cíle šlo dosáhnout bez dotčení vlastnického práva stěžovatelky, a to zejména prostřednictvím finanční náhrady podle § 15 zákona o majetkovém vyrovnání. Podle stěžovatelky má nyní vedlejší účastnice 1) otevřenu cestu k uplatnění nároku na vydání nemovitostí státem, coby oprávněná osoba podle § 3 zákona o majetkovém vyrovnání. Stěžovatelka se v důsledku napadených rozhodnutí fakticky stala povinnou osobou ve smyslu § 4 téhož zákona. Dovolací soud neuvážil, že prodlení zákonodárce s přijetím zákona o majetkovém vyrovnání nemůže jít ani k tíži stěžovatelky.

8. Stěžovatelka poukázala na důvodovou zprávu k zákonu o majetkovém vyrovnání, související dokumentaci Ministerstva kultury a smlouvy uzavřené mezi státem a dotčenými církvemi. Účel zákona, včetně zmírnění pouze některých majetkových křivd, nedovoluje hovořit o legitimním očekávání vedlejší účastnice 1), že jí budou nemovitosti vydány i přes stanovené vyplácení finanční náhrady. To by znamenalo dvojí plnění církvi za jednu majetkovou křivdu – formou relutární i naturální restituce. Podle § 15 zákona o majetkovém vyrovnání byla dotčeným církvím a náboženským společnostem (dále jen „církve“) přiznána paušální finanční náhrada, která obsahuje i náhradu za nemovitosti. Kvůli v podstatě dvojímu plnění vzniká nová křivda stěžovatelce. Svědčí-li vedlejší účastnici 1) relutární restituce, má být spravedlivým řešením nedotčení stěžovatelčina vlastnického práva majícího přednost před formálním vlastnickým právem státu, což opírá zejména o nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2011 sp. zn. I. ÚS 2166/10 (N 21/60 SbNU 215) a ze dne 24. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 2941/17 (N 78/89 SbNU 195). Nadto, vedlejší účastnice 2) nemá zájem vykonávat vlastnické právo k nemovitostem, pravděpodobně na nich není schopna řádně hospodařit a její dosavadní postoj nasvědčuje, že je vedlejší účastnici 1) nevydá. Nejsou totiž splněny podmínky § 7 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání, jejichž přítomnost měla být posuzována jako předběžná otázka.

9. Je-li smyslem § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání překlenout nedostatek aktivní legitimace církve k určení vlastnictví, nemůže být podle stěžovatelky v duchu napadených rozhodnutí určováno vlastnické právo státu k majetku, jenž následně církvím nebude vydán. Nebudou-li nemovitosti vydány, bude to mít do právní sféry stěžovatelky nezvratný dopad, ačkoli vedlejší účastnice 1) žádný prospěch mít nebude. Zákonodárce nedostatečně propracoval vztah výsledku řízení podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání a navazujícího procesu vydání majetku církvím. Není vyřešena situace nevydání majetku církvi, ačkoli „*katastrální vlastník*“ o vlastnické právo přijde; bez náhrady nebo jiné formy možné satisfakce

vůči státu, jenž privatizaci realizoval. Proto stěžovatelka navrhuje zrušení § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání i přes dřívější přezkum jeho ústavnosti nálezem Ústavního soudu ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 10/13 (N 96/69 SbNU 465; č. 177/2013 Sb.). Nynější věc je založena na odlišné argumentaci a v době přezkumu nebyly známy nastíněné výkladové a aplikační problémy.

10. K otázce dobré víry a možného vydržení nemovitostí je stěžovatelka názoru, že obecné soudy nerespektovaly judikaturu vyšších soudů o posuzování dobré víry kolektivního statutárního orgánu a nepřípustně extenzivně vyložily výjimky z pravidel posuzování dobré víry vyplývajících z judikatury Nejvyššího soudu. Zejména výjimku týkající se nikoli skutečné, nýbrž teoreticky možné vědomosti stěžovatelky (její právní předchůdkyně) o charakteru nemovitostí. Dále stěžovatelka brojila proti posouzení údajně nevynaložené běžné opatrnosti držitele při privatizaci, o níž soudy fakticky tvrdily, že by se musel seznámit s obsahem celého několikasetstránkového projektu (týkajícího se pozemků o rozloze přibližně 7 400 ha). A také nesouhlasila s hodnocením týkajícím se kontrolního závěru NKÚ, jenž byl velmi obecný, neplyne z něj rozpor privatizace s blokačním ustanovením a nebyl stěžovatelce doručen.

11. Obecné soudy nebraly na zřetel důvěru jednotlivce ve správnost jednání státu, který má objektivně znát své právo; stěžovatelka poukazuje na nálezy ze dne 31. 5. 2011 sp. zn. I. ÚS 2216/09 (N 103/61 SbNU 551) a ze dne 10. 7. 2008 sp. zn. II. ÚS 2742/07 (N 130/50 SbNU 139). Otázka dobré víry nebyla v napadených rozhodnutích posuzována z pohledu tehdejší praxe obdobných privatizací rozsáhlého majetku, do nichž bylo zapojeno mnoho osob s různými úkoly. Soudy na věc pohlížely jako by šlo „o převod rodinného domu mezi fyzickými osobami“ (str. 15 ústavní stížnosti). Měla-li stěžovatelka vědět o blokaci nemovitostí, měl si ji být tím spíše vědom stát jako druhá strana přechodu. I kdyby stěžovatelka měla zkoumat původ všech privatizovaných pozemků, nebylo možné z knihovní vložky č. 766 zemských desek jednoznačně určit, kdy a z jakého titulu nabyt stát vlastnické právo k nemovitostem, ani zda se tak stalo po 25. 2. 1948; v listu B knihovní vložky, který je jako jediný pro posouzení osoby vlastníka podstatný, žádný zápis vlastnického práva státu není. V posuzované věci jsou přítomny okolnosti mimořádné povahy k „prolomení“ blokačního ustanovení.

12. Dle stěžovatelky nebyla v napadených rozhodnutích respektována předložená rozhodnutí Ústavního soudu a Nejvyššího soudu a závěry v nich obsažené neberou na zřetel ani požadavek předvídatelnosti judikatury jako komponentu principu právní jistoty. Posoudil-li dovolací soud predestřené otázky tak, že se při jejich hodnocení soudy nižších stupňů neodchýlily od ustálené rozhodovací praxe, odepřel stěžovatelce přístup k Nejvyššímu soudu, a tím i Ústavnímu soudu.

13. Porušení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu spatřuje stěžovatelka také v tom, že obecné soudy při hodnocení dobré víry neprovedly důkaz výslechem Ing. Jana Hůdy, jehož postavení mělo být klíčové pro závěr o absenci dobré víry. Stejně tak neprovedly další navržené důkazy svědčící v její prospěch, čímž porušily zásadu rovnosti stran řízení.

14. Stěžovatelka se také domnívá, že soudy nevzaly v potaz úzkou účelovou a funkční propojenost nemovitostí s desítkami pozemků s nimi sousedících. Není přípustné toto propojení rozbít; péče o tuto soustavu je jediným a dlouhodobým posláním stěžovatelky, která – na rozdíl od vedlejších účastnic 1) a 2) – k tomuto účelu disponuje vhodnými prostředky a zkušenostmi.

III.

Vyjádření účastníků a vedlejších účastnic řízení, replika stěžovatelky, duplika Nejvyššího soudu

15. Soudce zpravodaj zaslal podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastnicím řízení. Následně zaslal doručená vyjádření stěžovatelce k replice, kterou poté zaslal na jeho žádost Nejvyššímu soudu k uplatnění dupliky.

16. Nejvyšší soud ve vyjádřeních uvedl, že nebyla-li stěžovatelka dobrověrným nabyvatelem majetku, neprospívají jí závěry vyslovené Ústavním soudem v nálezu ze dne 22. 5. 2018 sp. zn. II. ÚS 2640/17 (N 98/89 SbNU 467). Podle nálezu představuje dobrá víra nabyvatele nutnou podmínku prolomení blokačního ustanovení, k níž musí přistoupit i další mimořádné okolnosti. Korektní podle dovolacího soudu nejsou námitky stěžovatelky o neprovedení testu proporcionality a údajném vyloučení možnosti prolomení blokačního ustanovení, k čemuž Nejvyšší soud opětovně poukázal na rozhodnutí citovaná v jeho napadeném usnesení. Zjevně předčasnou je otázka, zda nemovitosti mohou být následně vydány církvím. Podle Nejvyššího soudu jde o „učebnicový“ příklad porušení blokačního ustanovení a opačné řešení by jej zcela vyprázdnilo. Argumentace finanční náhradou podle § 15 a násl. zákona o majetkovém vyrovnání není relevantní, neboť svou koncepcí a funkcí nijak nevylučuje ani nemodifikuje uplatnění práva podle § 18 odst. 1 téhož zákona. Nejvyšší soud poukázal na usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2018 sp. zn. II. ÚS 1953/18, kterým byla pro zjevnou neopodstatněnost odmítnuta ústavní stížnost stěžovatelky proti obdobným rozhodnutím jako v této věci. V usnesení bylo připomenuto, že stěžovatelčinu situaci, přinejmenším zčásti způsobenou liknavostí státu při procesu privatizace, nelze „napravit“ rozhodnutím poškozujícím oprávněnou osobu ve smyslu zákona o majetkovém vyrovnání. V doplnění vyjádření Nejvyšší soud poukázal také na usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 9. 2018 sp. zn. II. ÚS 2695/18, jímž byla odmítnuta ústavní stížnost společnosti Rybářství Chlumec nad Cidlinou, a. s., a ve kterém bylo konstatováno, že tam napadená rozhodnutí nekolidují se zmiňovaným nálezem sp. zn. II. ÚS 2640/17 – v něm mělo jít o výklad blokačního ustanovení podle jiného právního předpisu a sice o § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku (dále jen „zákon o půdě“); k prolomení blokačního ustanovení je podle Nejvyššího soudu třeba okolností mimořádné povahy i dobré víry nabyvatele majetku. Nejvyšší soud proto navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

17. Krajský soud se ve vyjádření omezil na rekapitulaci ústavní stížnosti a základní argumenty odůvodnění napadeného rozsudku (viz výše bod 5). Pro věc je podstatné zjištění, že na procesu privatizace státního podniku se podílely osoby z jeho vedení, které se posléze staly také členy statutárního orgánu nově vzniklé akciové společnosti – objektivně vzato se mohly seznámit s obsahem privatizačního projektu, který zakládá pochybnosti o oprávněnosti (zákonnosti) privatizace původního církevního majetku. Krajský soud připomněl, že v zájmu nápravy historických příkoří by neměly být způsobeny krivdy nové. Konkrétní okolnosti však v daném případě mají odůvodnit prioritu restitučního nároku oprávněné osoby, která se v daném případě prosadila i za cenu zásahu do již provedených majetkoprávních přesunů. Závěrem uvedl, že nezasáhl do ústavně zaručených práv stěžovatelky a ústavní stížnost považuje za nedůvodnou.

18. Okresní soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

19. Vedlejší účastnice 1) nesouhlasila s námitkou stěžovatelky, že § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání „ohrožuje“ vlastnické právo třetích osob. Odkazuje na aprobaci tohoto ustanovení výše uvedeným nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 a jemu odpovídající judikaturu k blokačnímu ustanovení § 29 zákona o půdě, zejména nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 9/07 (N 132/58 SbNU 3; č. 242/2010 Sb.) a ze dne 31. 3. 2011 sp. zn. II. ÚS 2326/07 (N 58/60 SbNU 745), stejně jako na ně navazující nálezy ze dne 21. 6. 2017 sp. zn. III. ÚS 1862/16 (N 108/85 SbNU 767) nebo ze dne 22. 6. 2017 sp. zn. I. ÚS 349/17 (N 109/85 SbNU 781). Podle vedlejší účastnice 1) neobstojí argument, že § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání nepřímou rozšiřuje okruh povinných osob podle tohoto zákona; tak by

tomu bylo v případě stanovení nového důvodu neplatnosti převodu majetku a jeho retroaktivního vztahení na případy již dříve převedeného majetku. Avšak § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání dopadá pouze na převody, které byly absolutně neplatné od samého počátku. Rozsah blokačních ustanovení, na něž § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání odkazuje, je omezený a nepokrývá všechny případy, v nichž po roce 1989 stát převáděl původní majetek církví na jiné osoby. Soudy dříve dovodily, že podle předmětného ustanovení se nelze domoci zneplatnění řádného nabytí majetku obcemi či kraji (nálezy Ústavního soudu ze dne 29. 1. 2019 sp. zn. III. ÚS 3397/17) nebo osobami, které majetek získaly na základě jiných ustanovení (usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2017 sp. zn. III. ÚS 2918/16). Podle vedlejší účastnice 1) přináší významnou korekci účinků tzv. blokačních ustanovení institut vydržení, což stěžovatelka opomíjí. Vyvolává dojem, že se řízení podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání omezuje na zjištění, zda nemovitosti byly původním církevním majetkem a převedeny v rozporu s některým z tzv. blokačních ustanovení. Stěžovatelkou tvrzené dilema o kolizi vlastnických práv na její straně a na straně vedlejší účastnice 1) je falešné, neboť v dané věci jde o absolutní neplatnost převodu. Test proporcionality byl realizován přezkumem existence mimořádných okolností pro možné upřednostnění dobré víry stěžovatelky. Pro uplynutí vydržecí doby soudy přezkoumávaly přítomnost „běžné“ dobré víry, nikoliv mimořádných okolností. Přezkoumával-li by Ústavní soud mimořádné okolnosti vedoucí k upřednostnění dobré víry, poukazuje vedlejší účastnice 1) na dokazování dobré víry stěžovatelky před okresním soudem. Na rozdíl od mínění stěžovatelky jsou pro ni sporné nemovitosti, vzhledem k celkové rozloze rybníků, postradatelné; navíc může vůči státu uplatnit nárok na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení za investice do nemovitostí. Tvrzení o funkční a účelové propojenosti rybníků nemůže zvrátit výsledek testu proporcionality ve prospěch stěžovatelky – rybníky v soustavě mají i dnes různé vlastníky. Vedlejší účastnice 1) vlastní pozemky sousedící s předmětnými rybníky a i u ní je dáno účelové a funkční propojení s dalším majetkem. Podle vedlejší účastnice 1) je v odborné rybářské veřejnosti notorietou, že Římskokatolická církev se šlechtou ve 12. století založily rybníkářskou tradici a rybníky po staletí zvelebovaly, k čemuž před okresním soudem předložila důkaz odbornou literaturou. O původu nemovitostí stěžovatelka musela vědět a svévolně (ne-li úmyslně) nesplnila povinnost zjišťovat, zda majetek nepodléhá blokačnímu ustanovení. Námitka nenaplnění předpokladů podle § 7 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání není přesvědčivá, neboť účelem řízení podle § 18 odst. 1 není zkoumat „vydatelnost“ nemovitostí podle § 9 nebo § 10 téhož zákona, ale způsob převodu původního církevního majetku ze státu na třetí osoby a případné porušení tzv. blokačních ustanovení. Dále připomněla, že finanční náhrada církvím není protihodnotou nevydaných nemovitostí, nýbrž má funkci kompenzační a restituční a mezi církvemi vyrovnávací. Zákonodárce nezaložil právní vztah mezi žalobou podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání a právem na výplatu finanční náhrady, tudíž ani mezi výplatou náhrad a vydáváním konkrétních věcí oprávněným osobám. Vedlejší účastnice 1) také poukazuje na obecnou právní zásadu, že nikdo nemůže mít prospěch ze svého protiprávního jednání. Aktivní zapojení (právní předchůdkyně) stěžovatelky do privatizace i její vědomost o rozporu s blokačním ustanovením byly prokázány a jsou podle vedlejší účastnice 1) jednáním odporujícím dobrým mravům. Pro zásadní skutkové rozdíly nejsou přílehlavé odkazy stěžovatelky na výše uvedené nálezy sp. zn. I. ÚS 2166/2010, sp. zn. I. ÚS 2216/09 a sp. zn. II. ÚS 2742/07. Vedlejší účastnice 1) připomněla, že i kdyby šlo dovodit dobrou víru stěžovatelky v oprávněnou držbu nemovitostí, jsou restituční nároky primární i za cenu zásahu do již provedených přesunů. Závěrem navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl.

20. Vedlejší účastnice 2) odmítla tvrzení stěžovatelky, že stát nemá zájem vykonávat vlastnické právo k dotčeným pozemkům. Taková úvaha státu nepřísluší, neboť je vázán výlučně zákonným rozsahem nakládání se svým majetkem, zejména zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku státu. Proto je bezpředmětné tvrzení stěžovatelky, že „vedlejší účastník č. 2 nemá k tomuto majetku žádné legitimní očekávání“. K tvrzení stěžovatelky, že dosavadní postoj

vedlejší účastnice 2) je takový, že nemovitosti vedlejší účastníci 1) nevydá, uvedla, že tento závěr stěžovatelky postrádá jakoukoliv oporu a je přinejmenším předčasný. K odpovědnému posouzení vydání, nebo nevydání předmětných pozemků, dojde až po odpadnutí překážky odkladu vykonatelnosti napadeného rozhodnutí krajského soudu a bude-li vlastnické právo státu postaveno najisto. Závěrem vedlejší účastnice 2) sdělila, že obdržela „výzvu oprávněné osoby k vydání zemědělských nemovitých věcí“, avšak vzhledem k tomu, že usnesením Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2707/18 byla odložena vykonatelnost napadeného rozsudku krajského soudu do přijetí rozhodnutí o ústavní stížnosti, je v současné době z její strany pozastaven postup podle § 9 zákona o majetkovém vyrovnání.

21. Vedlejší účastnice 3) a 4) ve vyjádřeních k ústavní stížnosti shodně zopakovaly hlavní body stěžovatelčiny argumentace. Napadenými rozhodnutími mělo být zasaženo i do jejich legitimního očekávání správnosti aktů orgánů veřejné moci, na němž založily rozhodnutí investovat do jmění stěžovatelky. Navrhly, aby Ústavní soud ústavní stížnosti zcela vyhověl.

22. Stěžovatelka v replice zejména doplnila odkazy na rozhodnutí Nejvyššího soudu, jež mají podporovat její názor, že i v řízení podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání je na místě zkoumat, zda sporný majetek bude moci být následně církvi vydán. Vedlejší účastnice 1) ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedla, že korekci účinků blokačních ustanovení představuje institut vydržení, avšak opomněla, že toto v posuzované věci obecné soudy neakceptovaly a omezily se pouze na zjištění, že nemovitosti byly na právní předchůdkyni stěžovatelky převedeny v rozporu s blokačním ustanovením. Stěžovatelka nesouhlasí s názorem vedlejší účastnice 1) o údajně obsáhlém dokazování dobré víry stěžovatelky: obecné soudy naopak nesprávně vycházely z toho, že důkazní břemeno leží na stěžovatelce, předmětné závěry učinily paušálně k celému souboru nemovitostí a neprovedly další důkazy, jak bylo zmíněno v ústavní stížnosti. Praxe velkých privatizací byla opačná, než tvrdí vedlejší účastnice 1); projekty byly vypracovávány na základě podkladů poskytnutých orgány státní správy, resp. podkladů, které byly k dispozici v archivech privatizovaného podniku, a i privatizace státního podniku Rybářství Třeboň, s. p. proběhla v souladu s dobovými standardy. Pro odlišnou stížnostní argumentaci považuje stěžovatelka za nepřipadný poukaz Nejvyššího soudu na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2695/18. Stěžovatelka v nyní posuzované věci nenamítá pouze nesprávné posouzení existence její dobré víry, ale především nepřipustně zužující výklad § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání. Stěžovatelka brojí proti tomu, aby toto ustanovení bylo vykládáno tak, že budou vydávána rozhodnutí o určení vlastnického práva státu k věcem, které nakonec církvi vydány nebudou. K odkazu Nejvyššího soudu na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1953/18 stěžovatelka upozornila, že proti tomuto usnesení byla podána stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva vedená pod č. 18037/19, a že předmětné pozemky následně stát církvi nevydal. Závěrem stěžovatelka uvedla, že trvá na ústavní stížnosti v plném rozsahu.

23. Nejvyšší soud ve své duplice především odmítl argumentaci stěžovatelky o možném rozporu napadených rozhodnutí s jí odkazovanými rozhodnutími soudu dovolacího. V nyní posuzované věci nešlo o podobnou situaci, neboť v daných rozhodnutích šlo učinit spolehlivý závěr o tom, že majetek zjevně nebyl způsobilý k vydání oprávněné osobě podle zákona o majetkovém vyrovnání. Napadená rozhodnutí taktéž nejsou založena na závěru o neunesení břemene tvrzení či důkazního břemene, nýbrž na spolehlivě zjištěném skutkovém stavu, jež dobrou víru nabyvatele vyloučil. V posledku Nejvyšší soud znovu poukázal na usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1953/18, podle něhož v řízení o žalobě podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání není nutné zkoumat splnění podmínek podle § 7 odst. 1 téhož zákona.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

24. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas, oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v nichž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je zastoupena dle § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

25. Ústavní soud není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu výkon dozoru nad jejich rozhodovací činností. Do rozhodovací činnosti soudů je Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva či svobody stěžovatelky. Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí přezkoumal z pohledu možného porušení ústavně zaručených základních práv a svobod, jak je namítáno v ústavní stížnosti, a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

26. Argumentaci stěžovatelky lze rozdělit do tří základních okruhů. Za první týká se vlastního přechodu nebo převodu nemovitostí na stát (tj. o časovém určení přechodu okolo roku 1948, viz níže rubrika V.a). Za druhé o důvěře v platnost privatizačních aktů a dobré víře stěžovatelky v oprávněnou držbu nemovitostí (části V.b a V.c). A za třetí co do možnosti prolomení blokačního ustanovení a podstaty věci jako „restituční“, především relevance vedlejší účastníci 1) vyplácené finanční náhrady a povahy řízení podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání (část V.d).

V.a Povaha dotčených nemovitostí

27. Ve své rozhodovací činnosti se Ústavní soud opakovaně zabýval případy týkajícími se tzv. blokačních ustanovení, a to jak § 3 odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb., tak především § 29 zákona o půdě. Před vlastním hodnocením souladu napadených rozhodnutí s ústavním pořádkem co do oprávněné držby nemovitostí stěžovatelkou a otázky „prolomení“ blokačního ustanovení, Ústavní soud vychází z přezkumu podřazení nemovitostí pod režim tohoto ustanovení. Ústavně nesouladný postup soudů při stanovení závěru o přechodu nemovitostí na stát v rozhodném období by měl (jako předpoklad absolutní neplatnosti aktu privatizace pro porušení blokačního ustanovení), při jemu odpovídajícímu určení vlastnického práva, za následek také porušení stěžovatelčina ústavně zaručeného práva podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

28. Je třeba předeslat, že Ústavní soud zásadně není povolán k přehodnocování dokazování provedeného obecnými soudy. Mohl by tak učinit pouze, dopustily-li by se při hodnocení důkazů libovůle. Zejména, kdyby skutková zjištění vykazovala extrémní rozpor s provedenými důkazy nebo by byl shledán extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé [např. nálezy ze dne 5. 9. 2017 sp. zn. IV. ÚS 2690/15 (N 164/86 SbNU 677), ze dne 6. 2. 2020 sp. zn. I. ÚS 1833/18 a další (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou veřejně dostupná z <http://nalus.usoud.cz>)]. Ústavní soud považuje za určující pro nalézání práva, že je vždy nezbytné vycházet z

individuálních rozměrů každého případu, které jsou založeny na konkrétních skutkových zjištěních [srov. např. nález ze dne 24. 3. 2011 sp. zn. I. ÚS 2166/10 (N 21/60 SbNU 215)].

29. V posuzované věci dospěl okresní soud k závěru o přechodu nemovitostí na stát v rozhodném období, tj. po dni 25. 2. 1948. Provedl listinné důkazy zejména knihovní vložkou č. 766 zemských desek, rozhodnutím Ministerstva zemědělství ze dne 19. 3. 1948 majícím rušit rozhodnutí bývalého Státního pozemkového úřadu z roku 1924 o propuštění nemovitostí ze záboru, zápisem ze dne 2. 10. 1948 o převzetí nemovitostí státem a také listiny z konce 50. let 20. století o zaknihování vlastnického práva státu k nemovitostem (str. 7 – 9 rozsudku).

30. V nálezech ze dne 1. 8. 2006 sp. zn. II. ÚS 349/03 (N 148/42 SbNU 199), bodu 22 odůvodnění, nebo ze dne 17. 5. 2011 sp. zn. II. ÚS 3248/10 (N 95/61 SbNU 463), bodu 83 odůvodnění, dospěl Ústavní soud k závěru, že je obecně známo, že pozemkové knihy přestaly přibližně od přijetí občanského zákoníku v roce 1950 vypovídat o skutečných a aktuálních právech k nemovitostem; zápisy do nich nebyly řádně prováděny, což vedlo k extrémnímu stavu jen obtížného zjišťování údajů o vlastnících nemovitostí. Právě absence řádné evidence vlastnických vztahů k nemovitostem vedla v roce 1964 k přijetí zákona o evidenci nemovitostí.

31. Podle okresního soudu byla obrana stěžovatelky nedostatečná, neuvedla-li konkrétní skutečnosti a důkazy, proč mělo vlastnické právo k nemovitostem přejít na stát před rokem 1948. Z napadeného rozsudku okresního soudu však plyne, že blíže neuvážil spolehlivost provedených listinných důkazů, rozsah povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní stěžovatelky ani případné rozhodnutí podle pravidel o důkazním břemeni.

32. V posuzované věci nelze přehlédnout mimořádnou objektivní obtížnost vyvození jednoznačných závěrů z výše uvedených listinných důkazů. Vedlejší účastnice 1) před okresním soudem tvrdila (č. l. 130 a 167 připojeného procesního spisu), že vlastnictví nemovitostí plyne z knihovní vložky č. 766 zemských desek, která byla jedním ze stěžejních důkazů pro závěr o původním církevním vlastnictví nemovitostí. Obecné soudy blíže neuvážily vypovídající hodnotu jednotlivých důkazů starých i více než 70 let ani jejich obsahovou relevanci v kontextu celého případu. Nezabývaly se odpovídající námitkou stěžovatelky obsaženou již v prvním vyjádření k žalobě (č. l. 58). Stěžovatelka uvedla, že z části A knihovní vložky č. 766 není patrný zápis sporných nemovitostí, z části B zase nelze zjistit, jak bylo s nemovitostmi disponováno kolem roku 1948. Tato tvrzení odpovídají knihovní vložce založené na č. l. 21 – 24 připojeného spisu, avšak obecné soudy se jimi blíže nezabývaly.

33. K zaknihování vlastnického práva státu k nemovitostem roku 1959 (nemajícímu konstitutivní účinek) a vztahu pozemků státu a původního majetku církví Ústavní soud uvádí, že z rozsudku okresního soudu se ve shodě s prohlášením Československých státních statků a Státního rybářství Třeboň z roku 1956 (č. l. 74) podává, že v rámci provedení knihovního pořádku nebylo „*možné nalézt veškeré delimitační protokoly ze všech předchozích reorganizací a delimitací a listinné prokazování celého vývoje by bylo krajně obtížné či vůbec nemožné [...]. Tyto nemovitosti, které jsou dále uvedeny, nabyl Československý stát různými způsoby, a to podle dekretů č. 12/46 Sb. a č. 108/45 Sb., podle zákonů č. 142/47 Sb. a č. 46/48 Sb.*“ (str. 9 rozsudku okresního soudu). S touto okolností se okresní soud dále nevypořádal. Nezohledněn tak zůstal další poznatek o nejednoznačnosti přechodu vlastnictví nemovitostí na stát. Uvedené vykazuje znaky neústavní libovůle při tvorbě skutkových závěrů.

34. Zmíněné rozpory je nutno hodnotit v souvislosti s nesusoudnými informacemi obsaženými v privatizačním projektu, zejména vypovídajícími o tom, že drtivá většina pozemků přešla na stát již při první pozemkové reformě (viz níže část V.c). Závěr o povaze nemovitostí, jako podléhajících blokačnímu ustanovení, byl učiněn na základě listin mladších měsíce března roku

1948 – viz stěžejní pasáž odůvodnění rozsudku okresního soudu: „*Všechny zjištěné kroky i vydaná rozhodnutí byly učiněny a vydány po 25. 2. 1948 [...]. Je nepochybné, že k přechodu vlastnictví na stát nemohlo dojít před 25. 2. 1948, neboť před tímto datem nebylo vydáno žádné rozhodnutí, které by bylo konkrétním právním titulem přechodu vlastnictví na stát, existence takového rozhodnutí není tvrzena, takové rozhodnutí není známo a jeho existenci ani nic nenasvědčuje.*“ (str. 14). „*Zjištěné kroky*“ ale nepředstavovaly důkazy, jež by prokazovaly přechod vlastnického práva k nemovitostem v rozhodném období. Citované by paradoxně znamenalo, že vedlejší účastnice 1), v procesním postavení žalobkyně, úspěšně prokázala přechod nemovitostí na stát v rozhodném období proto, že stěžovatelka, jako žalovaná, neprokázala opak. Jinak řečeno, prokázání žalobních tvrzení nelze založit na nedostatku důkazů pro případnou obranu stěžovatelky, jež by byla (ohledem daného tvrzení) na místě až v případě unesení důkazního břemene vedlejší účastnicí 1). Tímto postupem se okresní soud nijak nevypořádal s argumentací stěžovatelky, již poukazovala na alternativní možnosti přechodu vlastnictví na stát (viz bod 3).

35. Nelze-li nabýt jednoznačný závěr o přechodu vlastnictví, neznamená to, že k němu muselo dojít po roce 1950, protože, jak dovodil okresní soud, byl opuštěn intabulační princip (str. 15 rozsudku). Spolu s výše uvedenými nejasnostmi to znamená, že se s věcí nelze vyrovnat poukazem na nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 1995 sp. zn. Pl. ÚS 1/95 (N 32/3 SbNU 241), jak učinil krajský soud na str. 10 napadeného rozsudku. Ústavní soud je názoru, že v úvahu bylo zapotřebí vzít i další skutečnosti. Jedním z úkolů obecných soudů není učinit vždy „jednoznačná“ zjištění z označených důkazů, nýbrž zjistit skutkový stav. Proto je třeba zejména uvážit vypovídající hodnotu důkazů, stejně jako celý, zde široký kontext věci a všechny relevantní okolnosti. Tomu odpovídá úvaha, že není-li klíčová knihovní vložka č. 766 způsobilá podat přesvědčivý závěr o okamžiku přechodu vlastnictví, nelze učinit ani další zjištění závislá na její průkaznosti. A to ani na základě toho, že existenci jiných, pro věc rozhodných důkazů údajně „*nic nenasvědčuje*“.

36. Krajský soud zcela odkázal na předestřené závěry okresního soudu s tím, že o nich svědčí listiny, z nichž soud vycházel. Nejvyšší soud tuto otázku dovolacímu přezkumu nepodrobil.

37. Dospěl-li obecný soud z dostupných listin k určitým závěrům, nevyvazuje jej to ze zjišťování okamžiku skutečného nabytí vlastnického práva státem a hodnocení důkazů v kontextu celého případu. Tím spíše, byl-li po neurčitém okamžiku přechodu vlastnictví tento závěr „ujištěn“ pozdějším zápisem do pozemkových knih na konci 50. let 20. století. Tehdy ale (jak okresní soud dodává) již zápis k platnému nabytí vlastnictví nutný nebyl. Přitom bylo v následném privatizačním projektu (viz dále) uvedeno, že téměř všechny dotčené pozemky byly předmětem první pozemkové reformy. Uvedená zjištění vykazují rozpor mezi závěrem o okamžiku přechodu vlastnického práva a provedenými důkazy, o něž tento úsudek nelze opřít. Lze učinit dílčí shrnutí, že v řízení podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání jsou pro zachování mezí ústavně zaručených práv na ochranu vlastnictví a soudní ochranu obecné soudy povinny pečlivě posuzovat, zda sporný majetek vůbec podléhal blokačnímu ustanovení. V situaci tvrzeného přechodu majetku na stát podle zákona č. 142/1947 Sb., o revisi první pozemkové reformy, není ústavně souladným postup, při němž soud z nedostatku důkazů o přechodu majetku na stát před rozhodným obdobím vyvodí závěr o přechodu po 25. 2. 1948, a to v neprospěch účastníka řízení, který k prokázání této skutečnosti neměl povinnost unést důkazní břemeno. Ústavně nesouladný je tak v posuzované věci postup, jímž soudy dospěly k prvotnímu závěru o povaze nemovitostí jako podléhajících režimu blokačního ustanovení.

V.b Důvěra v akty státu a legitimní očekávání

38. Stěžovatelka namítala, že obecné soudy neuvážily kolizi dvou vlastnických práv a neprovedly tzv. test proporcionality. Soudy však dospěly k závěru, že stěžovatelky nenabyla vlastnické právo k nemovitostem vydržením, protože neměly důvod poměřovat vlastnické právo vedlejší účastnice 1) oproti stěžovatelčinu. Podstatou řízení bylo právě postavení osoby vlastníka najisto. Ústavní soud se nedomnívá, že by obecné soudy pochybily, neprovedly-li výslovně test proporcionality. Kromě finanční náhrady podle zákona o majetkovém vyrovnání, kterou však nelze považovat za relevantní prostředek dosažení cíle (blíže část V.d), stěžovatelka ani neuvádí, jakými prostředky mohlo být v rámci kritéria potřeby dosaženo stejného výsledku. To ovšem neznamená, že by výsledné rozhodnutí mohlo být nepřiměřené.

39. Ústavní soud opakovaně judikoval, že důvěra v rozhodovací činnost orgánů veřejné moci je jedním ze znaků materiálního právního státu a základním předpokladem jeho fungování. Podstatou uplatňování veřejné moci v demokratickém právním státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je princip dobré víry jednotlivce ve správnost aktů veřejné moci a ochrana dobré víry v práva akty nabytá. Ať už plynou z normativního právního aktu nebo z aktu aplikace práva. Princip dobré víry působí bezprostředně v rovině subjektivního základního práva jako jeho ochrana, v rovině objektivní jako princip presumpce správnosti aktu veřejné moci [např. nálezy ze dne 9. 10. 2003 sp. zn. IV. ÚS 150/01 (N 117/31 SbNU 57), ze dne 9. 11. 2004 sp. zn. I. ÚS 163/02 (N 169/35 SbNU 289) nebo ze dne 29. 12. 2009 sp. zn. IV. ÚS 42/09 (N 260/55 SbNU 509)]. K tomu je zapotřebí uvést, že z ústavněprávního hlediska není přijatelné, osvědčí-li státní orgán při výkonu veřejné moci určité skutečnosti, vyvolá dobrou víru v jejich správnost a v samotný veřejnoprávní akt, aby následně jednotlivce sankcionoval za to, že tyto skutečnosti mocenským aktem aprobované jsou nesprávné [viz nálezy ze dne 10. 7. 2008 sp. zn. II. ÚS 2742/07 (N 130/50 SbNU 139) nebo ze dne 3. 12. 2007 sp. zn. I. ÚS 544/06 (N 217/47 SbNU 855)]. V posuzované věci je přitom nutné mít na zřeteli i specifické, zejména restituční a privatizační okolnosti. K tomu Ústavní soud uvádí následující.

40. Návazně na přezkum použití blokačního ustanovení je třeba se zabývat možným způsobem nové křivdy při deklaraci údajného restitučního nároku oprávněné osoby. Podle obecných soudů bylo v posuzované věci způsobení nové majetkové křivdy vyloučeno – restituční nároky jsou primární a stěžovatelka „vrátí“ nemovitosti nabyté absolutně neplatným právním úkonem. Vedlejší účastnici 1) lze přisvědčit potud, že § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání nerozšiřuje okruh povinných osob podle tohoto zákona (blíže část V.d). S přihlédnutím k bodu 34 odůvodnění nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 9/07 (N 132/58 SbNU 3; č. 242/2010 Sb.) je však nutno doplnit, že zákonodárce je při tvorbě předpisů zmírňujících některé majetkové křivdy obecně omezen jak faktickým stavem dotčených věcí, tak povinností minimalizace újmy na jiných právech chráněných zájmech nebo základních právech. Tedy vznikem nových majetkových křivd u osob odlišných od státu, které dotčené nemovitosti eventuálně nabyly v dobré víře v období po protiprávním zásahu státu.

41. V uvedeném nálezu Ústavní soud vyslovil i později následovaný právní názor, že relevantní podstatou legitimního očekávání „je majetkový zájem, který spadá pod ochranu čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě (i čl. 11 Listiny). Pojem ‚majetek‘ obsažený v první části čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě má autonomní rozsah, který není omezen na vlastnictví hmotného jmění a nezávisí na formální kvalifikaci vnitrostátního práva. Může zahrnovat jak ‚existující majetek‘, tak různé majetkové hodnoty včetně pohledávek, na jejichž základě stěžovatel může tvrdit, že má přinejmenším ‚legitimní očekávání‘ dosáhnout účinného užívání vlastnického práva. Předmětem ochrany podle zmíněného článku je tedy nejen nabytý, tj. existující majetek, ale také legitimní očekávání nabytí takového majetku. Ústředním pravidlem při zvažování aplikovatelnosti čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě je ohled na konkrétní a individuální okolnosti případu, které ve svém souhrnu měly založit majetkový zájem chráněný čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě [Iatridis proti Řecku [GC], rozsudek ze dne 25. března

1999, č. 31107/96, odst. 54, ECHR 1999-II; *Beyeler proti Itálii* [GC], ze dne 5. ledna 2000, č. 33202/96, odst. 100, ECHR 2000-I; *Broniowski proti Polsku* [GC], ze dne 22. června 2004 č. 31443/96, odst. 129, ECHR 2004-V; *Anheuser-Busch Inc. proti Portugalsku* [GC], ze dne 11. ledna 2007, č. 73049/01, odst. 63].“ Nelze si nevšimnout, že (a to právě v souvislosti s dalšími pochybeními obecných soudů zkoumanými v tomto nálezu) tyto základní požadavky pro identifikaci legitimního očekávání stěžovatelky byly splněny. A to tím spíše, vystupuje-li z ochrany legitimního očekávání zřetelně do popředí očekávání založené individuálním právním aktem státu [viz nálezy ze dne 8. 3. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 50/04 (N 50/40 SbNU 443; č. 154/2006 Sb.) nebo ze dne 9. 3. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 2/02 (N 35/32 SbNU 331; č. 278/2004 Sb.)].

42. Stěžovatelce lze přisvědčit, že k určení vlastnického práva k nemovitostem mělo spolu s posouzením dobré víry přistoupit zohlednění jejího legitimního očekávání ve správnost jednání státu v privatizaci. Předmětným aktem bylo v této věci rozhodnutí Ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci ze dne 8. 4. 1992 o schválení privatizačního projektu státního podniku (č. l. 27). V souvislosti s nedůsledným posouzením, zda nemovitosti podléhají blokačnímu ustanovení (část V.a), je zřejmé, že soudy nemohly dostatečně uvážit legitimní očekávání stěžovatelky plynoucí z aktu státu. Na aprobaci privatizace orgánem státu stěžovatelka upozornila v odvolání proti rozsudku okresního soudu i v dovolání proti rozsudku krajského soudu (č. l. 327 a 423), čímž se ale soudy blíže nezabývaly.

43. Ústavní soud se přiklání k argumentaci stěžovatelky nálezem ze dne 31. 5. 2011 sp. zn. I. ÚS 2216/09 (N 103/61 SbNU 551) týkajícím se principu důvěry občanů v rozhodovací činnost orgánů státu v kontextu tzv. velké privatizace. Schválil-li privatizaci orgán státu, je se zřetelem k tomuto principu nepřiměřeným závěr, podle něhož by tyto nemovitosti měly být státu navraceny. Nadto na základě postupů a závěrů obecných soudů přezkoumaných v předchozí a následující části. Za všechny lze poukázat na následující pasáže z bodů 23 a 27 odůvodnění nálezu sp. zn. I. ÚS 2216/09: „Závěry obecných soudů nelze s ohledem na výše předestřený princip presumpce správnosti rozhodovací činnosti orgánů státu považovat za přijatelné. Výklad přijatý napadenými rozhodnutími obecných soudů stěžovatelky (resp. její právní předchůdce) staví do pozice, která předpokládá, že by měly od počátku privatizačního vztahu zpochybňovat platnost a správnost rozhodnutí státu, která přijal [...]. Kritériem pro posouzení charakteru právního vztahu, v němž vystupuje na jedné straně stát (státní orgány), nemůže být pouze povaha dílčího, konkrétního právního úkonu (kupní smlouva či smlouva o prodeji podniku), nýbrž povaha tohoto právního vztahu v jeho ucelené, komplexní podobě (tzv. velká privatizace) a především postavení a působení státu v jeho rámci (viz nezbytný proces schvalování privatizačního projektu v rámci tzv. velké privatizace ze strany vrchnostenských orgánů státu [...]).“ Jinak řečeno, obecné soudy nepřiměřeně zaměřily veškerou pozornost úzce na otázku dobré víry. Jak ale plyne z výše uvedeného, tato otázka představovala pouze dílčí problém celé věci. Při závěru o neoprávněnosti držby nemovitostí soudy nijak nezohlednily vnější stránku věci, tj. že listiny sloužící jako stěžejní důkazy, byly schváleny rozhodnutím státního orgánu. V tom případě měly vzít soudy v potaz i princip důvěry v akty orgánů veřejné moci. Tento vzájemný vztah měl být v intencích stěžovatelčina ústavně zaručeného práva na soudní ochranu náležitě posouzen.

44. Ústavní soud, na rozdíl od Nejvyššího soudu, neshledal, že na posuzovanou věc nelze vztáhnout některé závěry vyslovené v nálezu ze dne 22. 5. 2018 sp. zn. II. ÚS 2640/17 (N 98/89 SbNU 467). Nejde o vlastní možnost prolomení blokačního ustanovení, ale o poskytnutí ochrany ústavně zaručenému právu se zřetelem ke všem tvrzeným a známým okolnostem. Na podstatě legitimního očekávání jako chráněné majetkové hodnoty nic nemění, že v nálezu sp. zn. II. ÚS 2640/17 šlo o ujištění stěžovatele orgánem státu ve smlouvě. Byla-li stěžovatelka schválením privatizačního projektu ujištěna jeho správností, je nepřiměřené požadovat, aby aktivně zjišťovala jeho možnou nesprávnost s odůvodněním, že o údajném původu nemovitostí

vědět „*měla a mohla*“. Tuto pochybnost nelze vypořádat odkazem na personální propojenost subjektů zapojených v privatizaci; na té bylo nezávislé rozhodnutí Ministerstva pro správu národního majetku a jeho privatizaci o schválení privatizačního projektu státního podniku.

45. Obecné soudy stěžovatelce *de facto* kladly za vinu, že věřila ve správné a informované schválení privatizačního projektu orgánem veřejné moci. Přitom právní předchůdkyně stěžovatelky nabyla majetek v rozsáhlé a bezpochyby složité privatizaci. V takové situaci je přemrštěným požadavek obecných soudů, v něž napadená rozhodnutí ústí, aby jí mohla či měla být známa povaha každé jednotlivé nemovitosti, jejichž výměra se v souhrnu pohybovala v řádech tisíců hektarů. Za předpokladu skutečně prokázaného přechodu nemovitostí na stát po únoru roku 1948 (a pouze za něj, viz část V.a) by šlo na věc pohlížet i tak, že stát pochybil, schválil-li privatizační projekt. I přes prodlení státu s přijetím zákona o majetkovém vyrovnání však takové hypotetické pochybení nelze klást stěžovatelce k tíži. A to tím spíše v kontextu nejasného okamžiku původního přechodu nemovitostí na stát, reálné podobě privatizace i dobré víře v oprávněnou držbu nemovitostí.

46. Při hodnocení dobré víry v oprávněnost držby majetku, který osoba nabyla při tzv. velké privatizaci, nelze ztratit ze zřetele z principu demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) plynoucí důvěru jednotlivce ve správnost aktů orgánů státu, zejména s ohledem na reálný průběh privatizací velkého rozsahu a jejich personální i organizační rozptýlenost.

47. Má-li jednání státu za následek i důvěru majetek nabývajících subjektů ve správnost aktů privatizace, není přiměřený a ústavně souladný postup, při němž byla posuzována dobrá víra stěžovatelky na úkor nutných úvah o její důvěře v platnost privatizačních aktů státu ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 odst. 1 Protokolu. Jelikož po vznesení příslušné námítky nevzaly krajský soud ani Nejvyšší soud v potaz legitimní očekávání stěžovatelky, bylo postupem pomíjejícím jeden ze základních principů demokratického právního státu, ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy, porušeno stěžovatelčino právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a logicky také právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

V.c Dobrá víra v kontextu privatizace

48. Na základě zjištěné absence dobré víry stěžovatelky v oprávněnou držbu nemovitostí obecné soudy rozhodly, že stěžovatelka vlastnické právo k nemovitostem nevydržela. V řízeních nebylo sporným, že stěžovatelka s pozemky disponovala po požadované desetiletou vydržecí dobu, nýbrž to, zda držba nemovitostí byla oprávněná.

49. Ústavnímu soudu zásadně nepřísluší přehodnocování důkazů provedených obecnými soudy. A to vyjma případů extrémního rozporu mezi provedenými důkazy a skutkovými závěry nebo mezi skutkovým zjištěním a jeho právním posouzením (viz výše bod 28). Ani tato část procesu aplikace práva nemůže být vyloučena z ochrany základních práv a svobod. Stejně tak bylo mnohokrát judikováno, že jsou obecné soudy povinny udělat vše pro spravedlivé rozhodnutí ve věci, jakkoli složité se to může jevit [např. nálezy ze dne 24. 6. 2009 sp. zn. I. ÚS 663/06 (N 149/53 SbNU 811) nebo ze dne 7. 11. 2012 sp. zn. I. ÚS 295/10 (N 185/67 SbNU 231)]. Součástí tohoto ústavněprávního imperativu prozařujícího do podústavního práva, včetně procesu zjišťování skutkového stavu, je i povinnost provést relevantní dostupné (navržené) důkazy pro učinění nezbytných skutkových zjištění. Této povinnosti neodpovídá, dospěje-li soud ke zjištění, jež nemá oporu v provedených důkazech anebo z učiněných skutkových zjištění vyvodí právní závěry, jež daným zjištěním nekorespondují v extrémní míře.

50. Další aspekt posuzované věci představuje reálný průběh privatizace. Ten sice může být obtížné zpětně zkoumat, nicméně nebyl v napadených rozhodnutích zohledněn. Nelze přijmout závěr, že všem členům statutárního orgánu musely být známy všechny možné informace o povaze privatizovaného majetku bez ohledu na to, zda privatizaci připravovaly. Zvláště, šlo-li o privatizaci takto významného rozsahu (rybníky o rozloze 7 336 ha – č. l. 199 a 252), na jejíž organizační a personální roztržitost stěžovatelka upozorňovala. Zejména uvedla, že Ing. Hůda privatizační projekt nesestavoval. Obecné soudy nevzaly v potaz, zda bylo reálné v průběhu takové privatizace nabýt „*indicie*“ o povaze nemovitostí, jež by dobrou víru vyloučily.

51. Okresní soud dospěl k závěru, že pro personální propojení vedení státního podniku a právní předchůdkyně stěžovatelky nemohla být stěžovatelka v dobré víře v oprávněnou držbu nemovitostí a vlastnické právo k nim nabýt vydržením (blíže viz bod 4 tohoto nálezu). V privatizačním projektu (č. l. 247 a násl.) bylo uvedeno, že 1) téměř 100 % pozemků, a hlavně rybníků nabyt československý stát a tím i státní podnik již při první pozemkové reformě; jen nepatrná část přešla na stát „*různými postupy do 25. února 1948*“. Dále obsahoval projekt informaci, že 2) „*restituce byly vyřízeny*“ a že restituční nároky byly ke dni předložení projektu vyrovnány. Avšak současně bylo poznamenáno, že 3) po splnění restitučních nároků a předání rybníků městům a obcím, bude právní předchůdkyně stěžovatelky obhospodařovat rybníky o ploše nižší o 8,7 %. A dále 4) jsou nemovitosti v projektu označeny jako původní církevní majetek (nebo jako „*před rokem 1950 církevní majetek*“). Stěžejní důkaz tak obsahoval dvě informace hovořící pro dobrou víru (1 a 2) stěžovatelky a dvě hovořící proti ní (3 a 4). V extrémním rozporu jsou zejména první a třetí soudem zjištěné informace. Měl-li stát nabýt téměř 100 % pozemků, a hlavně rybníků v první pozemkové reformě, mohly stěžovat tvořit předmět restitucí rybníky představující nezanedbatelných 8,7 % rozsáhlého majetku. Okresní soud přihlédl i ke kontrolnímu závěru NKÚ a vydržení nemovitostí stěžovatelkou vyloučil.

52. Podle okresního soudu musela být v souladu se zákonem dobrá víra hodnocena objektivně; dotčené osoby měly v pochybnostech zkoumat, zda nemovitosti mohou restituci podléhat (str. 15 a 17 rozsudku). Z výše uvedeného vyplývá nepřiměřenost požadavku na zjišťování povahy nemovitostí na základě (v té době) přes čtyřicet let starých stěží průkazných listin. Nadto požadovat, aby z nich objektivně měly a mohly být vyvozeny závěry, k nimž nyní dospěl okresní soud. A to na základě teoreticky možné pochybnosti o způsobilosti nemovitostí být předmětem privatizace. Závěr okresního soudu i krajského soudu, že danou vědomost stěžovatelka mít „*měla a mohla*“ v důsledku znamená, že by měla a mohla odhalit přechod nemovitostí na stát v rozhodném období tak, jak k němu ústavně nesouladným způsobem soudy nyní dospěly. Takový postup ignoruje realitu zásadních změn ve společnosti: složitost procesu privatizace, revize první pozemkové reformy a v podstatě i první pozemkové reformy samotné. Uvedené nedostatky nemůže kompenzovat v tomto ohledu jediná věta okresního soudu: „*O povaze privatizace vypovídá rozhodnutí ministra pro správu národního majetku a jeho privatizaci o schválení privatizačního projektu (č. l. 27), když privatizační projekt je označen jako projekt ‚zpracovaný vedením státního podniku‘.*“ (str. 10 rozsudku). Závěr o absenci dobré víry stěžovatelky tak spočíval v tom, že jí měla a mohla být známa *indicie*, hraničící vůbec s reálnou možností, o tom, že nemovitosti neměly být privatizovány.

53. Krajský soud na str. 12 napadeného rozsudku uvedl, že oprávněná držba se nemůže zakládat na omylu, jemuž se držitel mohl při normální opatrnosti vyhnout. Dodal, že omluvitelný může být omyl skutkový, výjimečně i právní a že právní omyl spočívající v neznalosti nebo nesprávném výkladu jednoznačného ustanovení zákona, není omluvitelný. Dále pouze konstatoval, že „*[d]obrá víra zaniká v okamžiku, kdy se držitel seznámil se skutečnostmi, které objektivně musely vyvolat pochybnost o tom, že mu věc po právu patří, anebo že je subjektem práva, jehož obsah vykonává*“. Nicméně dále nevysvětlil, v čem konkrétně by stěžovatelkou tvrzená dobrá víra mohla spočívat na omylu, a proč by případně

mělo jít o omyl právní. Krajský soud se nezabýval skutkovými předpoklady dobré víry stěžovatelky v individuálním případě s ohledem na všechny okolnosti. Neodůvodnil, jak dospěl k závěru, že se s takovými skutečnostmi právní předchůdkyně seznámila. Toliko převzal skutková zjištění okresního soudu, podle nějž se s takovými skutečnostmi stěžovatelka seznámit měla a mohla, protože její případný omyl není omluvitelný. Je zřejmé, že v kontextu dobré víry by nešlo o krajským soudem implikovaný právní omyl. Případný omyl skutkový pak nebyl krajským soudem nijak odůvodněn. Takový závěr je nepřezkoumatelný; případně, mělo-li jít o omyl, lze přitakat stěžovatelčině argumentu obsaženém v dovolání (č. l. 424), že krajský soud smísl (ne)vědomí o právní úpravě s vědomím o konkrétních skutkových okolnostech.

54. Ústavní soud konstatoval v nálezu ze dne 17. 5. 2011 sp. zn. I. ÚS 3248/10 (N 95/61 SbNU 463) a v usnesení ze dne 3. 6. 2004 sp. zn. III. ÚS 50/04 (U 35/33 SbNU 545), že ke kvalifikaci držby jako oprávněné nestačí subjektivní přesvědčení, že držiteli věc patří, ale je třeba, aby se dobrá víra opírala o objektivně omluvitelný omyl. Krajský soud blíže neodůvodnil, na jakém omylu a proč by (ne)mohla dobrá víra stěžovatelky spočívat. Ústavní soud má se zřetelem ke všem okolnostem, tj. zejména i k reálné podobě privatizace a důvěře ve správnost aktů orgánů státu za to, že o omluvitelný skutkový omyl by v posuzovaném případě šlo.

55. Krajský soud dále hodnotil dobrou víru dotčených osob se zřetelem k jednání statutárních orgánů státního podniku a právní předchůdkyně stěžovatelky. Uvedl, že podle judikatury se dobrá víra kolektivního statutárního orgánu až na výjimky hodnotí podle většiny jeho členů. Výjimku představují situace, v nichž by důsledné trvání na tomto závěru vedlo ke zjevným nespravedlnostem. O takovou výjimku podle krajského soudu šlo. Tento závěr však neodůvodnil a opřel jej toliko o zopakování skutkových zjištění okresního soudu s tím, že členové statutárního orgánu stěžovatelky se s obsahem privatizačního projektu mohli seznámit a požadavek vědomosti nadpoloviční většiny členů není akceptovatelný.

56. Uvedený postup hodnocení dobré víry stěžovatelky aproboval Nejvyšší soud, který konstatoval, že dobrá víra většiny členů kolektivního statutárního orgánu je vyžadována zpravidla, avšak s četnými výjimkami. Byť Nejvyšší soud připustil, že řešení této otázky je vždy spjato s konkrétními skutkovými zjištěními, ztotožnil se s „mechanickým“ způsobem zdánlivě objektivního a „odosobněného“ posouzení dobré víry stěžovatelky. Dodal, že z hlediska dobré víry není zásadní, v jakém rozsahu se členové statutárního orgánu státního podniku na zpracování privatizačního projektu podíleli, ani není zásadní, zda poznámka (v privatizačním projektu uvedená a s ostatními rozporná) o církevním původu nemovitostí musela vést k „*praktické jistotě*“ o jejich vyloučení z privatizace. Nejvyšší soud potvrdil závěry nižších soudů, že postačí objektivní způsoblost této poznámky vyvolat „*pochybnost*“ držitele o původu nemovitostí. Stupeň možného vědomí o oprávněnosti držby je však u hodnocení na úrovních „*praktické jistoty*“ a „*pochybnosti*“ (ve spektru míry důkazu jako právní otázky) naprosto odlišné úrovně (srov. např. MACUR, J. *Postmodernismus a zjišťování skutkového stavu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova univerzita, 2001, s. 168; LAVICKÝ, P. *Důkazní břemeno v civilním řízení soudním*. Praha: Leges, 2017, s. 35). Pochopitelně to neznámá, že by dobrá víra mohla být posuzována subjektivně, nicméně obecné soudy jsou stále povinny hodnotit ji se zřetelem ke všem konkrétním specifikům. Příslušný postup však žádný ze soudů nezvolil. Závěry o absenci dobré víry stěžovatelky v oprávněnou držbu nemovitostí, odtržené od kontextu věci, jsou tak v extrémním rozporu s provedenými důkazy.

57. Objektivní hodnocení dobré víry neznámá vyloučení ostatních aspektů a „mechanický“ příklon k téměř vždy možné přítomnosti objektivních pochybností. Obecné soudy nehodnotily vzájemný rozpor informací o církevním původu nemovitostí. Závěr okresního soudu, že tato poznámka v privatizačním projektu „*znamená natolik silnou indicii, že osoby připravující privatizaci měly tuto otázku blíže zkoumat, aby respektovaly jednoznačný příkaz zákonodárce*“

(str. 16 rozsudku) nebyl blíže odůvodněn. Není zřejmé, jak mohly soudy dospět k takto jednoznačnému závěru, je-li širší, nastíněný kontext věci, objektivně nejednoznačný.

58. Hodno dodat, že posouzení dobré víry, která je – jak i Nejvyšší soud uvedl – psychickým stavem držitele, „*vždy objektivně, a nikoli pouze ze subjektivního hlediska*“ (str. 5 napadeného usnesení) neznamena, že ji lze hodnotit bez ohledu na individuální subjekt a okolnosti. Objektivní usuzování na dobrou víru není procesní zkratkou ke snazšímu vyvození závěru o kategorii, jež je svou povahou subjektivní, a která tudíž vyžaduje i důsledné zjišťování subjektivních okolností. Nýbrž je současně vnějším kritériem, v němž musí (po provedeném dokazování) výsledný závěr obstát a být přezkoumatelný. Z hodnocení dobré víry z objektivního pohledu „*se zřetelem ke všem okolnostem*“ neplyne, že se osoba mohla seznámit se všemi teoreticky dostupnými skutečnostmi. Jakkoli Ústavnímu soudu, až na výjimky, nepřísluší výklad běžného zákona, nelze pominout, že právě citovaná část věty první § 130 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v rozhodném znění, nebyla vykládána ve vztahu k větě druhé, podle níž „*se má v pochybnostech za to, že držba je oprávněná*“.

59. Další bod přezkumu se týká kontrolního závěru NKÚ publikovaného v roce 1995 ve Věstníku NKÚ. Podle něj byl předmětem privatizace i církevní majetek. Krajský soud nezohlednil stěžovatelčiny námitky uvedené v odvolání a jeho doplnění (č. l. 326 a 336), že se okresní soud nezabýval tím, jak NKÚ dospěl k závěru o církevním původu majetku, ani zda se kontrolní závěr týkal předmětných nemovitostí. Důkaz spisem o provedené kontrole okresní soud neprovedl pro nadbytečnost ani nezohlednil, že pro zápis vlastnického práva právní předchůdkyně stěžovatelky do katastru nemovitostí byl ze strany NKÚ zrušen požadavek na nezapsání tohoto práva (přípisem ze dne 20. 9. 1993 – č. l. 257). Z přípisu 2 roky staršího, než publikovaný závěr NKÚ, stěžovatelka dovozovala souhlas státu se zápisem jejího vlastnictví.

60. V napadených rozhodnutích nebylo hodnoceno, k jakým konkrétním nemovitostem se kontrolní závěr NKÚ vztahuje. Ani to, že sama privatizace byla schválena orgány státu a v řízeních před obecnými soudy nebyly tvrzeny ani prokázány okolnosti, jež by blíže nasvědčovaly vyloučení dobré víry stěžovatelky na základě tohoto kontrolního závěru. Okresní soud hodnotil pouze informaci z kontrolního závěru, jež přejímá jednu z protichůdných kusých poznámek z privatizačního projektu, že do něj byly zařazeny i pozemky, s nimiž neměl státní podnik právo hospodařit, „*případně měly být předmětem restitucí*“ (č. l. 215). Sám NKÚ však dodal, že podle kontrolního závěru žádný ze subjektů neporušil právní předpisy. Okresní soud i k tomuto zjištění dospěl na základě navzájem protichůdných důkazů.

61. Kontrolní závěr byl sice uveřejněn, nicméně jej nenásledovaly další právní kroky (které by po úspěšné privatizaci měly dobrou víru v oprávněnou držbu zpochybnit) ani nebylo zohledněno, že z pohledu stěžovatelky proti sobě stály dva odlišné závěry státního orgánu. Pouze jeden z nich byl však právně závazný: zatímco privatizační akty konstituovaly vlastnictví právní předchůdkyně stěžovatelky, závěr NKÚ konstatoval toliko přechod patrně také původně církevního majetku, nadto bez porušení právních předpisů. Odkaz obecných soudů na kontrolní závěr doplnil libovolné vyvození domněle objektivní seznatelnosti neplatnosti privatizace stěžovatelkou, na níž navázalo „mechanické“ vyvození závěru o „nutné“ absenci její dobré víry.

62. Podle názoru Ústavního soudu není situace tak zřejmá, jak ji v napadených rozhodnutích prezentovaly obecné soudy. Stěžovatelce je třeba přitakat v tom, že ke komplexní otázce rozsáhlé privatizace, jež se udála před téměř třiceti lety, přistoupily soudy excesivně zjednodušujícím způsobem. Stěžovatelka se dovolávala důvěry ve správnost jednání státu, včetně aktů privatizace, jež byly schváleny státními orgány. Obecné soudy v souladu s ústavním pořádkem uvedly, že dobrou víru jako subjektivní kategorii je nutné posuzovat objektivně. Nelze však opomenout, že součástí ústavně zaručeného práva na soudní

ochranu je také důsledné zjištění skutkových okolností. Okrajově lze uvést, že posuzování dobré víry na základě objektivních kritérií neznamená nadbytečnost označování důkazů, jejichž provedením se lze více přiblížit závěru o skutečné dobré víře. Při dokazování dobré víry vedení státního podniku a jeho jmění nabývající společnosti, sice mohlo být vhodné provést výslech údajně klíčové osoby – Ing. Jana Hůdy, avšak tento důkazní prostředek žádná ze stran nenavrhl. V souladu se zásadou projednací nebyly okresní soud ani krajský soud povinny jej uvážit, protože tuto námitku nelze v řízení o ústavní stížnosti efektivně uplatnit.

63. Ústavní soud dospěl k závěru, že si obecné soudy počínaly libovolně, posuzovaly-li dobrou víru stěžovatelky izolovaně od dalších jí namítaných skutečností. Vychází-li soud z informací obsažených v privatizačním projektu, musí je v intencích ústavně zaručeného práva na soudní ochranu pečlivě a ve vzájemné souvislosti hodnotit tím spíše, jsou-li neúplné či dokonce protichůdné. Závěry o absenci dobré víry v platnost přechodu privatizovaného majetku a o jeho vydržení nelze opřít toliko o nutnost objektivního hodnocení dobré víry. Z posuzování přítomnosti dobré víry, jako subjektivní kategorie, nejsou (ani za účelem jejího hodnocení z vnějšího – objektivního – pohledu) vyloučeny individuální okolnosti privatizace. Objektivní hodnocení dobré víry nemůže ústit v „mechanický“ příklon k téměř vždy možné přítomnosti teoretických pochybností o způsobilosti majetku být předmětem privatizace, v důsledku čehož by se dobrá víra držitele nepřipustně ocitla mimo ochranu ústavně zaručených základních práv a svobod. Otázka, zda příslušná vědomost měla a mohla být nabyta, nevylučuje provedení důkazů a uvážení všech zvláštností za účelem maximálního přiblížení se k závěru o reálnosti vědomí o privatizovaném majetku jako podléhajícím blokačnímu ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb. Prismaticem čl. 36 odst. 1 Listiny obecné soudy nedospěly k daným závěrům „stanoveným postupem“. Pro neústavní posouzení oprávněnosti držby ústí negativní závěr o vydržení nemovitostí stěžovatelkou v porušení jejího práva na soudní ochranu, jakož i ochranu vlastnictví, podle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny.

V.d Ostatní námitky a připojený návrh stěžovatelky

64. Jelikož dospěly obecné soudy k předpokladům použití blokačního ustanovení ústavně nesouladným způsobem, je předčasné podrobněji přezkoumávat samu možnost jeho prolomení, k němuž stěžovatelka poukázala především na nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 3. 2011 sp. zn. I. ÚS 2166/10 (N 21/60 SbNU 215). Příležitost tohoto nálezu je však v posuzované věci závislá na postavení předpokladů použití blokačního ustanovení najisto. Nelze přehlédnout, že k potenciálnímu prolomení blokačního ustanovení se záporně vyjádřil krajský soud tak, že i kdyby stěžovatelka „byla v dobré víře, že převod (sic) uvedených pozemků proběhl v souladu se zákonem, nelze této její dobré víře za daných okolností poskytnout ochranu tak dalekosáhlou, aby převážila nad zněním a účelem § 3 odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb. [...]“. Obecný soud by po nápravě výše přezkoumaných pochybení poměřoval vlastnické právo stěžovatelky nabyté vydržením s tvrzeným nárokem vedlejší účastnice 1). Ústavní soud nehodnotí soulad hypotetické úvahy krajského soudu s ústavním pořádkem. Ve světle uvedených okolností, zejména fakticitě privatizace a nedůsledném hodnocení prvotního přechodu nemovitostí na stát, se však taková úvaha jeví z ústavněprávního pohledu rozporná s principem přiměřenosti.

65. Pro všechna shora uvedená pochybení obecných soudů, a na jejich základě učiněné kasaci napadených rozhodnutí, tak Ústavní soud dospěl k závěru, že sama otázka prolomení tzv. blokačního ustanovení v pravém slova smyslu není pro věc stěžejní. To však podle právní věty (a obdobně i bodu 29 odůvodnění) nálezu sp. zn. II. ÚS 2640/17 „*nezbavuje soud povinnosti zkoumat, zda ve věci nejsou dány takové mimořádné okolnosti, které by se vztahovaly např. k osobě nabyvatele, jeho vztahu k nabytému majetku, předchozímu užívání, dopadu pozbytí*

majetku apod. a které by vedly k závěru o upřednostnění dobré víry nabyvatele před restitučním nárokem oprávněné osoby“. Jinak řečeno, i kdyby vedlejší účastnice restituční nárok prokázala, je třeba uvážit mimořádné okolnosti umožňující „prolomení“ blokačního ustanovení. Tím spíše vyrovnal-li se Nejvyšší soud (a podobně i okresní soud a krajský soud) s touto otázkou pouze odkazem na nutnou přítomnost okolností „*vsutku mimořádné povahy*“.

66. K posuzované věci pak nejsou přílehlavé Nejvyšším soudem a vedlejší účastnicí 1) odkazované nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1862/16 a sp. zn. I. ÚS 349/17 týkající se prolomení § 29 zákona o půdě. Předně šlo ve věcech rozhodnutých těmito nálezy o převod pozemků jako pozemků náhradních podle zákona o půdě, tudíž oproti nyní posuzované věci o odlišnou skutkovou i právní situaci, a navíc v nich neměly význam specifické privatizační okolnosti. Pro výše uvedený význam těchto okolností, ve spojení s principem důvěry jednotlivce ve správnost aktů orgánů veřejné moci, nejsou v nynějším případě závěry vyslovené v uvedených nálezech bez dalšího použitelné.

67. Ústavní soud má za to, že další námitky vyřešily obecné soudy v souladu s jeho judikaturou, pročež se omezuje na jejich stručné zohlednění. Za ústavně souladný a dostatečně odůvodněný lze považovat závěr o relativní samostatnosti řízení podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání ve vztahu k vlastní restituci podle § 6 a násl. téhož zákona. Tomu odpovídalo vyvrácení stěžovatelčiny námitky, že se stala povinnou osobou podle zákona o majetkovém vyrovnání – vydání nemovitostí oprávněné osobě nebylo předmětem řízení. Stejně tak byly jako irelevantní vyhodnoceny argumenty týkající se nenaplnění podmínek podle § 7 zákona o majetkovém vyrovnání, dále toho, že vedlejší účastnice 1) obdržela za sporné nemovitosti finanční náhradu, jakož i závěr o předčasnosti posuzování ochoty státu nemovitosti následně vydat oprávněné osobě. V těchto ohledech se lze ztotožnit s vyjádřením vedlejší účastnice 1) k ústavní stížnosti. Tyto závěry byly soudy přesvědčivě odůvodněny a z důvodu jejich vysvětlené irelevance v řízení podle § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání nevykazují rozpor s ústavním pořádkem.

68. K návrhu stěžovatelky na zrušení § 18 odst. 1 zákona o majetkovém vyrovnání Ústavní soud uvádí, že III. výrokem nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 byl shodný návrh zamítnut. Tento stěžovatelčin návrh proto Ústavní soud odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 35 odst. 1 zákona o Ústavním soudu jako návrh nepřipustný (výrok III.), neboť jeho projednání brání překážka věci již nálezem rozhodnuté (*rei iudicatae*).

VI. Závěr

69. Soudy neuvážily působení dobré víry, ačkoli z důkazního řízení a námitek stěžovatelky vyplývala řada skutečností hovořících pro její naplnění. Bylo povinností soudů posoudit tuto otázku se zřetelem ke všem okolnostem věci nasvědčujících tomu, že stěžovatelka vlastnické právo k nemovitostem vydržela. Jelikož se soudy komplexně nezabývaly otázkou dobré víry v naznačeném směru, nelze jejich skutková zjištění považovat za úplná a navazující právní závěr aprobovat. Tímto postupem soudy porušily zákaz libovůle ve smyslu čl. 2 odst. 2 Listiny a ústavně zaručené právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Závěrem o neoprávněnosti držby nemovitostí spolu s neústavním způsobem posouzení přechodu nemovitostí na stát v rozhodném období porušily i její právo na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

70. Ústavní soud nepřehlédl, že v obdobné věci byla usnesením sp. zn. II. ÚS 1953/18 odmítnuta ústavní stížnost obchodní společnosti Rybářství Třeboň a. s. Rozhodnutími ve formě usnesení není Ústavní soud vázán, jak plyne z plausibilního výkladu čl. 89 odst. 2 Ústavy a jemu odpovídajícímu znění § 23 zákona o Ústavním soudu. V daném usnesení nadto nebyla větší pozornost věnována podstatě legitimního očekávání stěžovatelky a dalším souvisejícím okolnostem ani se závěry zde učiněné nedotýkají obecných tezí vyslovených v jeho odůvodnění, na něž Nejvyšší soud poukazoval ve svých vyjádřeních (viz zejména bod 23 tohoto nálezu). Pro specifické okolnosti případu a jejich provedení meritorní ústavně právní přezkum Ústavní soud v posuzované věci dospěl k závěrům uvedeným ve výroku a odůvodnění výše.

71. S ohledem na uvedené dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná. Proto jí vyhověl a podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadená rozhodnutí okresního soudu, krajského soudu a Nejvyššího soudu. Úkolem okresního soudu, vázaného právě vysloveným právním názorem Ústavního soudu, bude ve světle předestřených závěrů opětovně ve věci rozhodnout při zohlednění všech relevantních okolností. Takto Ústavní soud rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 15. června 2020

Jiří Zemánek
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudce Jiřího Zemánka ve věci III. ÚS 2707/18

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, v § 23 ukládá senátu, který „v souvislosti se svou rozhodovací činností dospěje k právnímu názoru odchylnému od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu“, předložit otázku k posouzení plénu, jehož stanoviskem je pak senát v dalším řízení vázán. Otáčet judikaturu bez použití režimu změnového stanoviska je porušením zákona o Ústavním soudu a porušením zásady zákonného soudce, kterým je tu ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod právě plénum Ústavního soudu, a na jehož ochranu přísně dbá Evropský soud pro lidská práva.

„Odchylným“ není pak nutně pouze rozdílný právní názor vyslovený na základě dvou skutkově zcela identických situací, nýbrž i takový, který se dotýká stejných Ústavou chráněných hodnot, byť jejich skutkový kontext plně totožný není. Je-li onou ústavně chráněnou hodnotou legitimní očekávání původního vlastníka na vypořádání jeho historického majetku a nástrojem této ochrany tzv. blokační ustanovení restitučního předpisu, pak prostor ke zkoumání shody či rozdílnosti mezi dvěma právními názory je dán. A právě vypjaté lpění většinového stanoviska III. senátu na dílčích, nikoliv tedy rozhodujících odlišnostech mezi srovnatelnými skutkovými i právními situacemi vedlo mé kolegy až k ignorování pokynu podle § 23 obrátit se na plénum s návrhem na změnu právního názoru. Měli tak učinit tím spíše, že soudce zpravodaj už byl v podobné kauze přehlasován (nález sp. zn. III. ÚS 1862/16). Usnesením sp. zn. II. ÚS 1953/18 Ústavní soud sice vázán není, nicméně vzhledem k míře skutkové i právní shody (stěžovatelem byl bezprostřední právní předchůdce – Rybářství Třeboň a. s.) bylo namíště věnovat argumentaci v něm uvedené pozornost.

Je-li hlavní spornou otázkou posuzované věci relevance tzv. blokačního ustanovení a účinky (absolutní neplatnost) jeho protiústavního prolomení privatizačním aktem podle § 3 odst. 1 zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, v kontextu naturální restituce, pak pro zjištění shody či rozdílnosti právních názorů není na překážku, aby komparativním kritériem byla judikatura Ústavního soudu vztahující se k uplatnění § 29 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, v kontextu převodu pozemků jako náhradních za neuskutečněnou naturální restituci.

Např. v právní větě nálezu I. ÚS 349/17 se uvádí: „Závěr, že rozpor převodu majetku s § 29 zákona o půdě (tzv. blokační paragraf) způsobuje jeho absolutní neplatnost, je plně ústavně konformní, církevní právnické osoby totiž mají zákonem založené legitimní očekávání na vypořádání jejich historického majetku. Pokud stát pozemky, které byly ve prospěch historických vlastníků blokovány, bez ohledu na práva historických vlastníků a bez ohledu na zákonem stanovený zákaz vydal jako pozemky náhradní jiným restituentům, došlo tím k dalšímu prohloubení zásahu do práv historického vlastníka, který započal v období komunistického režimu, pokračoval nečinností demokratického zákonodárce a byl dovršen jeho převodem na třetí osobu. Spravedlivým řešením takovéto situace je tedy nastolení původního stavu před provedením převodu majetku v rozporu s tzv. blokačním paragrafem, které umožní splnit legitimní očekávání na vypořádání historického církevního majetku. Okolnosti věci by musely být skutečně mimořádné, aby ospravedlnily kasační zásah Ústavního soudu ve prospěch stěžovatelových práv, a to tím spíše, že stěžovateli jako předchozímu vlastníku zůstává vůči státu majetkový nárok na uspokojení jeho práva ať už vydáním jiného pozemku či finančním ekvivalentem.“

Nemohu proto souhlasit se stanoviskem většiny III. senátu, že výše zmíněné nálezy nejsou přílehlivé, a to navíc prý i proto, že v nich neměly význam specifické privatizační okolnosti. Ty

však většina nepřipustným způsobem nadhodnocuje, když dále tvrdí, že „*ve spojení s principem důvěry jednotlivce ve správnost aktů orgánů veřejné moci nejsou v nynějším případě závěry vyslovené v uvedených nálezech bez dalšího použitelné*“ (bod 66) a těmito okolnostmi ospravedlňuje i kasační zásah Ústavního soudu. Zaráží mne především, že jeho odůvodnění je vedeno jednostranným způsobem „advokátské obhajoby“, když se opakovaně zpochybňují závěry, k nimž dospěly soudy v důkazním řízení, aniž se náležitě dbá na objasnění důvodů, jež soudy k takovým závěrům vedly, kdy teprve ke konci má Ústavní soud jednoznačně vyslovit svůj verdikt. To se týká např. přechodu původního církevního vlastnictví nemovitostí na stát jako rozhodného momentu pro možnost obrany Římskokatolické farnosti Český Krumlov coby vedlejší účastnice 1) určovací žalobou podle § 18 odst. 1 zákona č. 428/2012 S., o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi, v souvislosti se stavem zápisů do pozemkových knih koncem 40. a na počátku 50. let minulého století (bod 32) nebo osvědčování údajných mimořádných okolností soudem, které – ačkoliv zůstaly stanoviskem většiny III. senátu neobjasněny – by měly vést k upřednostnění dobré víry (právního předchůdce) stěžovatele coby nabyvatele nemovitostí v privatizaci před (případně i prokázaným!) restitučním nárokem vedlejší účastnice jako oprávněné a k prolomení blokačního ustanovení v procesu privatizace (bod 65); předběžné zjišťování reálnosti vydání nemovitostí vedlejší účastnici v restitučním řízení, pokud by mohlo být dokončeno, ze strany Státního pozemkového úřadu (bod 20), resp. Nejvyššího kontrolního úřadu (bod 58) zůstalo bez odezvy. Argumentační ekvilibristika v bodě 63 trpkou pachučí tohoto nálezu rozhodně napravit nemůže.

Jako demagogie pak působí blahosklonné konstatování většiny III. senátu, že tyto „mimořádné okolnosti“ privatizace původního církevního majetku „*nejsou natolik výjimečné, že by si žádaly revizi závěrů, k nimž Ústavní soud dospěl v rámci abstraktní kontroly ústavnosti zákona o majetkovém vyrovnání s církvemi v nálezu ze dne 29. 5. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 10/13 (N 96/69 SbNU 465; č. 177/2013 Sb.)*“, který tak i nadále představuje překážku věci rozhodnuté (bod 68). Podprahová eroze těchto závěrů abstraktní kontroly ústavnosti individuálními rozhodnutími většiny III. senátu je však skutečností.

Přestože „tónem“ ústavní stížnosti je obhajoba *fait accompli* privatizace původního restitučního portfolia, měla většina III. senátu – namísto legalistického přístupu – docenit přístup hodnotový, představovaný principem *in favorem restitutionis*, jenž – i jako mravní imperativ – ovládá restituční judikaturu Ústavního soudu od počátku. Otázce, zda obecné soudy závěrem o absenci dobré víry stěžovatele v platnost přechodu privatizovaného majetku či o jeho vydržení porušily Ústavu, se mělo dostat pozornosti pléna Ústavního soudu. Nedošlo-li k tomu, pak takový příspěvek k úpadku autority „soudního orgánu ochrany ústavnosti“ je vinou většinového nálezu mých vzácných kolegů ve III. senátu.

V Brně dne 15. června 2020

Jiří Zemánek